

უთანაბრობა შემოსავლებში როგორც ხარისხიან განათლებაზე და სამედიცინო მომსახურებაზე ხელმიუწვდომლობის საფუძველი

გიორგი ჯვარიძე
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

რეზიუმე

განხილულია 70-იან წლებში მსოფლიოში განათლების კრიზისის წარმოშობის მიზეზები, საქართველოში განათლების სისტემაში გატარებული რეფორმის დაბალი შედეგები, მოსწავლეთა რაოდენობის შემცირება წინა წლებთან შედარებით და ა. შ. 1999-2000 წლებში საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო საშუალო სკოლებში სწავლობდა 714,4 ათასი მოსწავლე, 2017-2018 წლებში კი მხოლოდ 575,1 ათასი. განათლებაზე წვდომა არა აქვთ არა მხოლოდ საქართველოს მოსახლეობას, არამედ, და უფრო მეტად, სუბსაჰარის, აზიის და ლათინური ამერიკის მოსახლეობასაც. იქ 4 კლასის (და უფრო ნაკლების) განათლების მქონე მოსახლეობის ხვ. წონა მეტად დიდია.

იგივე მდგომარეობაა ჯანდაცვაში. სამედიცინო მომსახურებაში უთანაბრობას განსაკუთრებული ფართო მასშტაბები აქვს ღარიბ ქვეყნებში. იქ ბავშვთა სიკვდილიანობაც და ქალთა სიკვდილიანობაც უფრო მაღალია, ვიდრე მდიდარ ქვეყნებში. ღარიბი ქვეყანაა საქართველოც და ფაქტიურად აქაც იგივე მდგომარეობაა, თუმცა, საქართველოს სტატისტიკის სამსახური ღარიბ და მდიდარ მოსახლეობის ჭრილში არ ასაჯაროებს ამ ინფორმაციას. მაგრამ ის ფაქტი, რომ საქართველოში 2000 წელს ყოველ 1000 კაცზე სიკვდილიანობის (მოკდევადობის) კოეფიციენტი 9,8 ერთეულს შეადგენდა, 2017 წელს კი - 12,8 ერთეულს, უკვე იმას ნიშნავს, რომ ხარისხიან სამედიცინო მომსახურებაზე ხელმიუწვდომლობა კი არ შემცირდა, არამედ გაიზარდა.

დაკსენაში მოცემულია მოსახლეობაში შემოსავლის უთანაბნოროდ განაწილების შემცირების გზები.

საკვანძო სიტყვები: უთანასწორობა; განათლება; შემოსავლები; სამედიცინო მომსახურება.

შესავალი

ქვეყანაში არსებული უთანასწორობა მხოლოდ შემოსავლების უთანასწორობით არ იზომება. შემოსავლებში უთანასწორობა იწვევს უთანასწორობას განათლების მიღებაში, ჯანმრთელობის უზრუნველყოფაში და სიმდიდრის დაგროვებაში. მოცემულ სტატიაში ჩვენ სიმდიდრის დაგროვებაზე არ გავამახვილებთ ყურადღებას, რადგან ჩვენი აზრით, უკეთესი იქნება ადამიანები სიმდიდრედ თვლიდნენ არა მატერიალურ ქონებას, არამედ განათლებას, კულტურას და ჯანმრთელობას და მათი უზრუნველყოფისკენ მიისწრაფოდნენ.

1. უთანასწორობა განათლებაში.

კაცობრიობის ცივილიზაცია ადამიანთა განათლების შედეგად მიღებული ცოდნის შექმნილია. ადამიანში ჩადებული სწრაფვა განათლების მიღებისკენ. მას სურს შეიცნოს სამყარო და მასში თავისი თავი დაიმკვიდროს.

„პარადოქსია, მაგრამ ფაქტია, - წერს ქართველი მეცნიერი გ. ჯოლია, რომ თანამედროვე ინფორმაციულ საზოგადოებაში, როცა ადამიანს განათლების მისაღებად გაცილებით მეტი შესაძლებლობა მიეცა, მსოფლიო მასშტაბით განათლების კრიზისი შეიმჩნევა, რაც შემდეგ ნეგატიურ ტენდენციებში ვლინდება [1, გვ. 92]:

- წერა-კითხვის უცოდინართა რაოდენობა მატულობს;
- განათლების ხარისხი კლებულობს;
- განათლებასა და მეცნიერებას შორის სხვაობა დიდდება;
- განათლების პროცესიდან მოსწავლის (სტუდენტის) თანდათან განრიდება ხდება.

განათლების ეს კრიზისი მსოფლიოში 70-იან წლებში დაიწყო. ამის საფუძვლად ფრანგმა მეცნიერმა ფ. კუმბსმა სამი მიზეზი დაასახელა [2, გვ. 293]:

1. განათლებაზე მასების მოთხოვნილებას არსებული საგან-

მანათლებლო ქსელი ვერ აკმაყოფილებს.

2. განათლების სისტემა ფინანსური სახსრების უკმარისობის გამო ახალ მოთხოვნებს ვერ პასუხობს.

3. განათლების სისტემის შინაგანი წყობა ინერტულია.

ისტორიას ჩაბარდა ის დრო, როცა განათლება ორიენტირებული იყო ინდივიდის (მოსწავლე, სტუდენტი) გონებაში ინფორმაციის „ჩატვირთვაზე“. დღეს განათლებაში იგი კრეატიულმა (შემოქმედებითმა) მიდგომამ შეცვალა. მაშასადამე, წინა პლანზე არის წამოწეული არა „ბევრი“ ცოდნის დაგროვება, არამედ, ღრმა აზროვნება. ამ მიმართულებით დიდი რეფორმები ჩატარდა საქართველოს განათლების სისტემაშიც, მაგრამ რა? აი, რას წერს ამის შესახებ პროფესორი რ. ასათიანი: „განათლების სისტემის რეფორმირებამ საქართველოში განათლების ხარისხი ვერ გააუმჯობესა, მეტიც, გარკვეული თვალსაზრისით გააუარესა კიდეც“ [3, გვ. 133].

ახლა ისმება კითხვა: ყველა ქვეყნის ყველა საგანმანათლებლო დაწესებულება აკმაყოფილებს ამ მოთხოვნას თუ არა? ხოლო თუ აკმაყოფილებს, ყველა მოსწავლეს (სტუდენტს) შეუძლია იქ განათლების მიღება? ამ კითხვას ვსვამთ იქიდან გამომდინარე, რომ სასწავლებლები, რომლებმაც შეძლეს ქ. ბოლონიაში (იტალია) მიღებული „უნივერსიტეტების დიდი ქარტიის“ მოთხოვნების შესაბამისად ტრანსფორმაცია და ახალი საგანმანათლებლო მოდელის დამკვიდრება, ერთეულებია მსოფლიოში, იქ სწავლა ძვირადღირებულია და მათზე წვდომა ფინანსური თვალსაზრისით მხოლოდ მდიდარი ოჯახის შვილებს აქვთ. „დაბალი ფინანსური შესაძლებლობების გამო, მხოლოდ მცირე ჯგუფს ეძლევა უცხოეთის უნივერსიტეტებში გაცვლითი პროგრამებით სწავლის შესაძლებლობა“, - წერს პროფესორი ვ. სართანია [4, გვ. 459]. ასეა ყველგან, სადაც შემოსავლები მოსახლეობაში უთანაბროდ ნაწილდება. ასეთი ქვეყანაა საქართველოც.

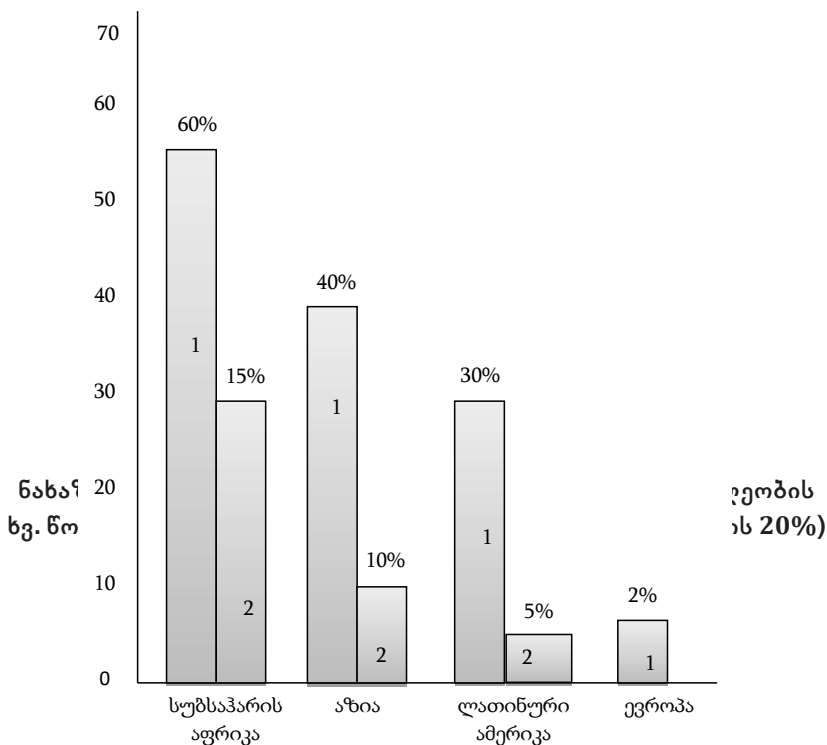
არადა, მოსახლეობის შემოსავლების სიდიდე მათ მიერ განათლების მიღებასთან პირდაპირი კავშირშია. კარგი განათლების მიღება დიდ ინვესტიციებს მოითხოვს. ამ საკითხზე სავალუტო ფონდმა კვლევები ჩაატარა ევროპაში, ლათინურ

ამერიკაში, აზიაში და სუბსაჰარის აფრიკაში. კვლევის მიზანი იყო ღარიბ და მდიდარ მოსახლეობაში 4 კლასზე ნაკლები განათლების მქონე 20-24 წლის ასაკის მქონე მოსახლეობის ხვედრითი წილის დადგენა. ეს გამოკვლევა იხილეთ ნახაზზე 1 [5].

ეს ნახაზი შემდეგნაირად აიხსნება: სუბსაჰარის აფრიკაში (როგორც ცნობილია, სუბსაჰარა არის აფრიკის ყველაზე ღარიბი რეგიონი) ღარიბი მოსახლეობის 20%-ის გამოკვლევით დადგინდა, რომ მათ 60%-ს არა ჰქონდა 4 კლასის განათლება, იგივე მდგომარეობაში იყო მათი მდიდარი მოსახლეობის 15%. სხვა რეგიონებში ეს მაჩვენებლები შესაბამისად შეადგენდა: აზიაში - 40%-ს და 10%-ს; ლათინურ ამერიკაში - 30%-ს და 5%-ს; ევროპაში - 1%-ს და 0%-ს.

ვიციტ რა, რომ ევროპის ქვეყნები ძირითადად მაღალგანვითარებული ქვეყნებია, და რომ მათთან შემოსავლების განაწილების უთანაბრობის კოეფიციენტებიც დაბალია (0,27-0,30), ეს გვაძლევს უფლებას გავაკეთოთ დასკვნა იმის შესახებ, რომ ამან განაპირობა ევროპის ღარიბებში 4 კლასის განათლების მქონეთა 1% და მდიდრებში - 0%. ევროპასთან შედარებით ლათინური ამერიკაც ღარიბია და აზიაც. ამიტომ აზიაში ღარიბების 40%-ს, ხოლო ლათინურ ამერიკაში 30%-ს 4 კლასის ცოდნაც კი არ გააჩნიათ. აქედან გამომდინარე, ვაკეთებთ კიდევ უფრო ლოგიკურ დასკვნას - რაც უფრო ღარიბია ქვეყანა, მის ღარიბებშიც და მდიდრებშიც უფრო მეტია დაწყებითი განათლების (0-4 წლამდე სწავლა) არმქონე ადამიანთა ხვედრითი წილი (იხ. ნახაზი 1).

ამ საკითხის შესწავლა ჩვენ დავინწყეთ იმის საჩვენებლად, რომ ღარიბებს განათლების მიღებაზე ხელი არ მიუწვდებათ და რომ ეკონომიკური უთანასწორობა ქმნის განათლებაში უთანასწორობასაც. თუმცა, თუ ზემოთ ნაჩვენებ გრაფიკს დავაკვირდებით, დავინახავთ, რომ გარდა ევროპისა, სხვა ყველა რეგიონში - აზიაში, სუბსაჰარასა და ლათინურ ამერიკაში მოსახლეობის მდიდარ ფენაშიც არიან 4 კლასამდე განათლების არქმონენი. ძნელია ამ ფაქტის ახსნა, მაგრამ რადგან ცივილიზებულ ევროპაში ამას ადგილი არა აქვს, ამიტომ ეს ფაქტი იმ

პირობითი აღნიშვნები:

1 - ყველაზე დარიბების მეხუთედი

2 - ყველაზე მდიდრების მეხუთედი

რეგიონების მოსახლეობის დაბალი კულტურით უნდა ავხსნათ.

დიდი უკეთესობა არც საქართველოშია. 1999-2000 სასწავლო წელს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში სწავლობდა 714400 მოსწავლე, 2017-2018 სასწავლო წელს კი, სწავლობდა მხოლოდ 575200 მოსწავლე; ანუ მთელი 20%-ით ნაკლები [5]. რით უნდა ავხსნათ ეს ვითარება, თუ არა იმით, რომ ღარიბ ოჯახებს არა აქვთ ბავშვების სასკოლოდ მომზადების (წიგნების ყიდვა, ტანსაცმელ-ფეხსაცმელის შეძენა და სხვა) ფული. რა თქმა უნდა

ამის სხვა მიზეზებიც არსებობს - შემცირდა შობადობა, ქორწინება, გაიზარდა ახალგაზრდების ემიგრაცია საქართველოდან და ა. შ., მაგრამ დაბალი განათლების ერთ-ერთი მიზეზი აუცილებლად საქართველოს მოსახლეობის სიღარიბეცაა.

ასე რომ, სათანადო ხარისხის განათლებაზე ხელმიუწვდომლობა, სიღარიბის მიზეზითაც ხდება, სიღარიბეს კი იწვევს შემოსავლების არათანაბარი განაწილება მოსახლეობაში.

2. უთანასწორობა სამედიცინო მომსახურებაში.

იგივე ითქმის ჯანმრთელობის დაცვაზეც. აქაც მაღალია შემოსავლებთან კორელაცია. იგივე სავალუტო ფონდის კვლევებით დადგინდა, რომ ჯანდაცვის შედეგების უთანაბრობას ფართო მასშტაბები აქვს განვითარებად ქვეყნებში, განვითარებულ ქვეყნებში კი მასზე ხელმისაწვდომობა მდიდრებშიც და ღარიბებშიც თითქმის ერთნაირია. განვითარებად ქვეყნების ღარიბ ოჯახებში ჩვილ ბავშვთა სიკვდილიანობა ორჯერ უფრო მაღალია, ვიდრე იმავე ქვეყნის მდიდარ ოჯახებში. ასეთივე მდგომარეობაა ქალთა სიკვდილიანობაშიც. ერთადერთი, რაც განვითარებულ ქვეყნებშიც დაფიქსირდა, ეს იყო შემოსავლების უფრო მეტი გავლენა ადამიანთა სიცოცხლის მოსალოდნელ ხანგრძლივობაზე, ვიდრე ეს შეინიშნებოდა ერთი თაობის წინ. ეს განსაკუთრებით აღინიშნა აშშ-ში [6, გვ. 591-606].

სავალუტო ფონდმა დაადგინა ისიც, რომ ჯანსაღ საზოგადოებებში რომლებშიც დაბალია ქალთა სიკვდილიანობა, შემოსავლების უთანაბრობაც ნაკლებია. ეს მიგნება იმას ადასტურებს, რომ რადგან ოჯახებს ნორმალური შემოსავალი აქვთ, ოჯახის ქალებს შეუძლიათ მიიღონ ხარისხიანი სამედიცინო მომსახურება. სწორედ იმიტომ, რომ საქართველოში შემოსავლების განაწილების უთანაბრობის მაჩვენებელი უფრო მაღალია, ვიდრე ჩვენ მეზობელ ქვეყნებში, ამიტომ მეზობელ ქვეყნებთან შედარებით მოსახლეობის კმაყოფილების დონე ჯანდაცვით, საქართველოში ყველაზე დაბალია და იგი შეადგენს - 50%-ს. ასეთ დროს, რუსეთში იგი 56%-ია, ირანში - 82%, თურქეთში - 82%, აზერბაიჯანში - 68%, სომხეთში - 53% [7].

საქართველოს მოსახლეობის ასეთი მდგომარეობა გვაფიქრებინებს, რომ ქვეყნის მთავრობამ აქტიური ღონისძიებები უნდა მიიღოს მოსახლეობის სიღარიბის შესამცირებლად. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში - „საქართველო - 2020“ - ეს ღონისძიებები ნათლად და მკაფიოდ არის ჩამოთვლილი და დაწყებულია მათი განხორციელება. ერთ-ერთი ასეთია, 2013 წელს საყოველთაო სახელმწიფო სამედიცინო დაზღვევის პროგრამის ამუშავება [8], რომელმაც საქართველოს თითქმის მთელი მოსახლეობა მოიცვა და მკურნალობისთვის საჭირო თანხის „ჯიბიდან“ გადახდის თანდათან შემცირება დაიწყო.

დასკვნა

დასმული პრობლემის შესწავლით ვაკეთებთ იმ შემაჯავებელ დასკვნას, რომ შემოსავლების უთანაბრო განაწილება იწვევს მოსახლეობის დაყოფას არა მხოლოდ ღარიბებად და მდიდრებად, არამედ, გაუნათლებლებად და განათლებულებად, ავადმყოფებად და ჯანმრთელებად.

ქვეყნის სიმდიდრე განათლებული და ქმედუნარიანი, ანუ ჯანმრთელი ადამიანებია და არა მატერიალური დოვლათი. ამისკენ უნდა მიისწრაფოდეს საქართველო. ასეთ დროს, მოსახლეობის შემოსავლებში უთანაბრობა კი არ მცირდება, არამედ ღრმავდება, რაც ნიშნავს მეტ გაუნათლებელ და მეტ ავადმყოფ ადამიანს, რომელიც იმიტომ არის ასეთი, რომ ღარიბია.

ლიტერატურა:

1. ჯოლია გ. კრეატიული განვითარება: განათლება, ცოდნა, ქმედება, მონოგრაფია, თბ., 2016, გვ. 92.
2. Кумбс Ф., 1970, Кризис образования в современном мире: системный анализ, пер. с англ., М., «Прогресс», гв. 293.
3. ასათიანი რ. მსოფლიო ეკონომიკური განვითარების ეტაპები და საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკა, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია, შრომები 11, თბ., 2013, გვ. 133.

4. სართანია ვ. განათლების რეფორმა და მისი შედეგები საქართველოში, საქართველოს ეკონომიკური მეცნიერთა აკადემია, შრომები 11, თბ., 2013, გვ. 459.

5. საქართველოს სტატისტიკური წელიწდეული, თბ., 2000, გვ. 87; საქართველოს სტატისტიკური წელიწდეული, თბ., 2018, გვ. 68.

6. Murray C., Lopez A. and Alvarado M., 2013. "The State of US Health, 1990-2000: Burden of Aiseases, Injaries and Risk Factors". The journat of the American Medical association 310(6): 591-606.

7. გაანგარიშებულია გაეროს მონაცემების მიხედვით: Даклад о развитии человека, М., 2012, გვ. 141-147; 176-179.

8. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია - „საქართველო - 2020“, „საქართველოს მთავრობა“, თბ., 2013, გვ. 59-67.

REFERENCES:

1. Jolia G.-Creative development: Education, Knowledge, Acting, Monography,Tb. 2016, p. 92.

2. Kumbs Ph. 1970, Crisis of education in the modern world: system analysis, trans. from English, M., "Progress", p. 293.

3. Asatiani R.- Stages of World Economic Development and Economic Policy of Georgia, Georgian Academy of Economic Sciences, Scientific works 11, Tbilisi, 2013, p. 133.

4. Sartania V.- Education Reform and Its Consequences in Georgia, Georgian Academy of Economic Sciences, scientific works 11, Tbilisi, 2013, p. 459.

5. Statistical Yearbook of Georgia, Tbilisi, 2000, p. 87; Statistical Yearbook of Georgia, Tbilisi, 2018, p. 68.

6. Murray C., Lopez A. and Alvarado M., 2013. "The State of US Health, 1990-2000: Burden of diseases, Injuries and Risk Factors". The journal of the American Medical association 310(6): 591-606.

7. Calculated according to UN data: Human Development Report , M., 2012, p. 141-147; 176-179.

8. Social-economic development strategy of Georgia - "Georgia - 2020", "Government of Georgia", Tbilisi, 2013, p. 59-67.

INEQUALITY IN INCOMES AS A BASIS OF LACK ACCESS FOR QUALITATIVE EDUCATION AND MEDICAL SERVICES

Giorgi Jvaridze, Doctoral Student
of Samtskhe-Javakheti State University

RESUME

In the article - "Inequality in Incomes as a Basis of Lack Access for Qualitative Education and Medical Services" - it is discussed the reasons for the rise of the education crisis in the world in the 70s, low results in the education system in Georgia, reduction of the number of pupils compared to previous years, etc. In 1999-2000, 714, 4 thousand pupils were studying in a secondary schools of Georgia and in 2017-2018 only 575, 1 thousand. Education does not have access not only for the Georgian population, but moreover, for the Subsahari, the Asian and Latin American population. There are four classes (and lower ones) educated people there and the weight of them is too big.

The same situation is in healthcare. Inequality in Medical Healthcare has a wide scale in poor countries. There are more children's and women's mortality there, higher than in rich countries. Georgia is a poor country and the situation is the same in real, but the statistics office of Georgia does not publish this information in public as regarding the poor and rich people. But the fact that in 2000 the mortality rate for every 1,000 people in Georgia was 9, 8 units in 2000, and in 2017 - 12, 8 units means that access to qualitative medical services has not been reduced but increased.

The article ends with a summary conclusion in which the author encourages the authorities to take care of the reduction of inequalities in the population.

Key words: Inequality, Education, Revenues, Medical Service.